

Ongeveer anderhalf jaar geleden verscheen, in sommige bladen, deze foto, die een Duitse missiepater in Tibet had gemaakt. Er werd bij vermeld, dat dit plaatje het raadsel van de „verschrikkelijke sneeuwman” dichterbij z'n oplossing zou kunnen brengen. Deze sneeuwman zou dan een exemplaar zijn van een wild en vreemd soort mensen, dat op een zeer lage trap van beschaving toevend, reuze grote voetsporen naliet en leefde als bepaalde apensoorten. Het zou ook een flauwe grap van de pater of van de persbureaus kunnen zijn, die onder een foto van een primitieve Tibetaanse bejaarde, iets van de sneeuwman zetten. Ik weet de oplossing niet, ik weet ook niet of de sneeuwman en de sneeuwvrouw bestaan, — die wandelende missing-linken — maar wel weet ik dat dit gezicht mij getroffen heeft. Het is niet dierlijk, niet afstotelijk, het is smartelijk en angstig en eindeloos vermoeid, zoals oude Mexicaanse indianen soms zijn en, als men de haren wegdenkt, zoals sommige oude mensen kijken, wie niets bespaard bleef, zoals dat heet, overal ter wereld.

*

En zo kijken, ook jongeren, uit stammen en groepen uit achtergebleven of achtergeraakte gebieden van onze aarde; vermoeid, wantrouwend en angstig, angstig des te meer om alles wat er voor hen en zonder hen en bij hen gebeurt. En zo kom ik op een vraagstuk, dat helaas zo weinig wordt bekeken; n.l. over de geleidelijkheid van de hulp. Bewoners van Nieuw-Guinea, die stenen bijlen bezitten en koppen snellen krijgen al gauw mechanische zagen en als het even kan rijden ze op bromfietsen. Het is alsof men een kind, dat juist Jan-daar-light-ken-ken zingen kan, een grammofoon geeft met de 4e symfonie van Mahler. Elke groei, elk afwachten ontbreekt en dus eigenlijk elk respect voor het stadium waarin deze mensen verkeren en dat wij, in West-Europa, in moeizame eeuwenlange ontwikkeling hebben veranderd. Het is toch al ongevraagde hulp; laat er meer besef komen voor de geleidelijkheid. Hoe langer hoe meer geeft men, datgene waar het kind aan toe is, waarom niet aan de grote kinderen, de primitieven?

MENS

en Wereld

De kaarten op tafel

Humanistische Luisterkring „Het Woord van de Week” Oude Gracht 152, Utrecht
Contributie: f 1,- per jaar.

„De radio? De radio doet geen kwaad. De hele dag staan mensen te praten, die niks te zeggen hebben, tegen mensen, die niet luisteren. D'r kan niks gebeuren!”

Aldus Wim Kan in zijn uur op oudejaarsavond 1958.

Voor een dergelijk stuk conférence moet men respect hebben en des te meer, als men bedenkt, dat zij werd ingesproken voor diezelfde radio en dat de mensen, „die niet luisteren” een uur lang aan hun luidspreker zaten gekleefd, elkaar verrukt aankijkend, wanneer weer een zeer been van wie dan ook werd geraakt, slechts geïrriteerd, wanneer zij door het gerammel der glazen „puns”, iets moesten missen van „Luns”, „Marga”, „Mevrouw Kalden” of „Broeksz in Waterland”.

Die „goeie, ouwe radio”, die „kapotte televisie” kan nog springlevend zijn; dat blijkt weer eens afdoende uit een dergelijke uitzending en daaruit gelukkig niet alleen, al zal niemand durven beweren, dat elke uitzenddag van de vroege ochtend tot de late avond een aaneenschakeling van hoogtepunten is.

Dat zou trouwens al een tegenspraak in zichzelf zijn. Hoogtepunten bestaan nu eenmaal bij de gratie van hun lager gelegen omgeving. Men kan van mening verschillen over het niveau van deze omgeving en over het aantal en de hoogte van de eruit oprijzende pieken, dat verscheidene radio-uitzendingen voor grote scharen luisteraars meer betekenis hebben dan alleen maar tijdpassering of achtergrondgeruis, staat buiten kijf.

Zonder twijfel is dat ook het geval met de humanistische uitzend-kwartiertjes. Daarmee is niet gezegd, dat zij altijd even boeiend of welsprekend worden gevuld. Maar het staat na twaalf jaren regelmatige uitzendingen wel vast, dat deze kwartiertjes een vast en talrijk gehoor hebben verkregen, getuige het grote aantal reacties op deze uitzendingen, het aantal aanvragen voor de tekst van deze lezingen en de conclusies, die ervaren omroepdeskundigen uit deze en andere gegevens weten te trekken. Het is niet te betwisten, dat deze uitzendingen de aandacht hebben getrokken tot ver buiten de kring der georganiseerde humanisten.

Verwonderlijk is dat niet. Deze bescheiden kwartiertjes zijn immers de enige programma-

onderdelen, waarin levensbeschouwelijke opvattingen van niet-godsdienstigen als zodanig tot uitdrukking komen. En het aantal Nederlanders, dat niet-godsdienstig kan worden genoemd, is niet klein en wordt er ook niet kleiner op.

Nu staat er een nieuw omroepbestel op stapel, waarin deze gehele ontwikkeling volkomen wordt genegeerd.

Omroepverenigingen en kerken krijgen een ruime plaats. Voor het humanisme is — ondanks tijdig en herhaald verzoek — geen plaats, hoe gering ook.

Ook dat is niet zo verwonderlijk. Het spreekt in Nederland nog maar al te dikwijls vanzelf, dat humanisten, die op allerlei, soms zeer voor-aanstaande plaatsen in staat en maatschappij mede-verantwoordelijkheid dragen en deswege ook in hun humanist-zijn worden gerespecteerd, onmiddellijk tot nietswaardigen vervallen, zodra zij het wagen een aandeel als humanist te vragen in de mogelijkheden, die de overheid kan bieden, ook dank zij belastinggelden van humanisten.

Dit mag nog altijd niet ongewoon zijn, het is er niet minder strijdig om met alle begrippen van rechtvaardigheid en verdraagzaamheid.

De humanistische beweging zou beneden de maat blijven, wanneer zij niet met alle kracht tegen deze discriminatie opkwam. Om aan deze actie vorm te geven is de Humanistische Luisterkring „Het Woord van de Week” opgericht.

Dit is — het zij nadrukkelijk gezegd — geen poging om tot een humanistische omroepvereniging te komen. Er is onder humanisten bepaald geen behoefte aan nog weer een omroepvereniging met eigen orkesten, amusements- en sportprogramma's en alles wat daarbij behoort.

De Humanistische Luisterkring beoogt niet meer — maar ook niet minder — dan te ijveren voor een stukje zendtijd, waarin het humanisme aan het woord kan komen, niet als gast, maar als rechthebbende.

Is het nog nodig daarvoor een uitvoerig pleidooi te houden? Het is immers een eenvoudige eis van rechtvaardigheid. Het is bovendien een toets van de werkelijke betekenis der verdraagzaamheid, welke zo dikwijls en zo roerend met de mond beleden wordt.

(Vervolg op pag. 2)

De Humanistische Luisterkring telde op 20 mei 1959, 10.500 leden.
Was u, uw buurman, uw vriend daar ook al bij?

KRITISCH ALLERLEI

Wij kregen dezer dagen een fleurig foldertje toegezonden van het ontspanningspark „De Efteling” te Kaatsheuvel. Als je al die plaatjes bekijkt, zou je zin krijgen om op een zonnige dag zó er naartoe te gaan, maar voordat je dat doet, doe je er toch wel verstandig aan ook de tekst eens nauwkeurig door te nemen. Er is namelijk een inlegvelletje bij met „wenken voor bezoekers” en onder het hoofd „zwembad” vinden we daar dan de wenk: „Voor vrouwelijke bezoekers ééndelig badpak en badmuts verplicht.” Die badmuts is tot daar aan toe, maar het is toch wel een beetje sterk, dat de directie van een instelling die toch vermoedelijk ook niet helemaal zonder geld van de gemeenschap opgebouwd is, een bepaalde categorie bezoekers eenvoudig de toegang tot het zwembad onttrekt. Aangezien wij tot de categorie Nederlanders behoren die zich nog niet door de zegeningen van een „christelijke politiek” het formaat van hun badpak laten voorschrijven, zullen we noodgedwongen „De Efteling” maar links laten liggen, omdat het zo kostbaar wordt er een speciale kledij voor aan te schaffen.

Er staat trouwens ook in de folder, dat een bezoek aan dit park uitstekend gecombineerd kan worden met trips door Midden-Brabant, maar daarvoor geldt dan toch ook, dat meneer Pastoor het niet kan tolereren, dat er toeristen zijn, die zo maar rondlopen in kle-

ding „van anderlui kunne”, menen wij ons van vorige zomers te herinneren. Dat geldt dan natuurlijk alleen voor de dames als u begrijpt wat wij bedoelen.

Het is toch maar goed, dat er mensen zijn die zich altijd weer geroepen voelen over het heil van onze zieltjes te waken. Aan welke tonelen zou men anders de burgerij van Enschede niet hebben overgegeven? Maar nee, gelukkig is daar de wakkere directie van de Twentse Schouwburg, die in „De Helicon” haar toneel-abonnees bericht:

„De Haagse Comedie zou op woensdag 7 januari onze derde abonnementsvoorstelling verzorgen. Dit gezelschap kon voor ons niets anders brengen dan het blijspel *Brullen als een duif* — een stuk dat wel erg op het kantje is en dat wij derhalve voor een abonnementsvoorstelling minder geschikt achten. In het belang onze abonnees hebben we deze voorstelling in overleg met de Haagse Comedie tot onze grote spijt en teleurstelling moeten annuleren.”

Nadat is vermeld welk stuk de abonnees dan wel te zien zullen krijgen, vervolgt men:

„Nogmaals: we betreuren deze gang van zaken zeer. Doch in 't belang onze abonnees hebben we niet anders menen te kunnen handelen. We hopen dat men daarvoor begrip zal hebben en mischien zelfs waardering.”

Welnu, enige waardering kun-

nen wij voor een dergelijke houding al heel moeilijk opbrengen, terwijl wij ook slecht kunnen begrijpen, dat de Enschedese schouwburgbezoekers zich zo'n bevoogding laten welgevallen. Maar ze zullen wel moeten, want, ondanks het feit dat ook de Twentse Schouwburg met geld van iedere burger is opgebouwd, zal de directie wel uitmaken welke stukken er „in 't belang onze abonnees” gespeeld kunnen worden en welke niet.

Wij vonden nog een aardig voorbeeld van het beheer van gemeenschapsgelden in „De Metaalkoerier”, een uitgave van de Algemene Nederlandse Bedrijfsbond voor de Metaalnijverheid en de Electrotechnische Industrie (A.N.M.B.). Een Haarlems lid van deze bond, waarschijnlijk een christelijk man, kreeg het volgende briefje van de „christelijke sociale” woningstichting „P...” waarvan hij lid wilde worden:

„Naar aanleiding van uw verzoek van 2 december 1958 om als lid van bovengenoemde Vereniging te worden toegelaten, deel ik u namens het bestuur mede, dat uw verzoek niet ingewilligd kan worden, aangezien u lid bent van een niet-christelijke vakorganisatie, hetgeen in strijd is met de grondslag en het doel van onze vereniging. Om dezelfde redenen is het niet mogelijk u als woningzoekende bij de woningstichting „P...” in te schrijven. Voor zover dit laatste betreft, zou u zich kunnen wenden tot een neutrale woningbouwcorporatie.”

Een tragi-komische noot bij dit verhaal is dan nog, dat het advies om het lidmaatschap van „P...” aan te vragen, afkomstig was van de sociale werkster van de Nederlands Hervormde kerk, terwijl de Generale Synode van deze kerk duidelijk heeft uitgesproken, dat „ieder voor zich zelf uit moet maken, waar zijn maatschappelijke belangen het best worden gediend.” In „De Metaalkoerier” wordt over deze zaak een oordeel uitgesproken, dat wij gaarne onderschrijven:

„Zoals alle woningstichtingen en woningbouwverenigingen krijgt ook „P...” subsidie van de gemeente. Zij krijgt dus geld van de gemeenschap, die bestaat uit mensen van alle richtingen, om haar doelstellingen te verwezenlijken. Wij geloven niet, dat het geld voor „P...” alleen komt uit de hoek, die voldoet aan de eisen, die de vereniging aan haar leden stelt. Er is ook geld bij van mensen, die de statuten van deze vereniging bevestigen niet onderschrijven. En toch kan het bestuur maar gaan oordelen of men al dan niet christelijk genoeg is om een huis te bewonen.”

waarbij mensen die zo verstandig zijn geweest een scheiding te trekken tussen de verzorging van hun geestelijke en hun maatschappelijke belangen, eenvoudig maar als „neutraal” worden afgewezen. Het is maar dat u weet welk be-

leid er met uw belastinggelden wordt gevoerd, lezers.

Het orgaan van de Nederlandse Katholieke Metaalbewerksbond „St. Eloy” heeft een beschouwing opgenomen van zijn geestelijk adviseur, pater B. H. F. Ruberg O.P., over de viering van de 1ste mei als dag van de arbeid. Hij begint te vertellen hoe de viering van de 1 mei-dag in socialistische kring is ontstaan, manoeuvreert dan op de in die kring gebruikelijke wijze even zo, dat socialisme en communisme zusje en broertje lijken, en verwijt deze stromingen dan, dat zij de arbeid zouden verheerlijken. Maar, vervolgt de geestelijk adviseur:

„Zij kunnen de arbeid nog zo verheerlijken, zij ondervinden net zo goed als wij dat werken in het zweet des aanschijns een straf is het mensdom opgelegd en ze willen er net zo goed onderuit als elk ander mens.”

Het lijkt ons een beschouwing van de arbeid die voor de meeste buitenkerkelijke arbeiders (gelukkig) wel niet op zal gaan, ook al zegt onze pater het zelf. Maar deze opvatting geldt blijkbaar wel voor de katholieke arbeiders, want er staat duidelijk „net zo goed als wij”, en in dat verband klinkt het wel vreemd, wat in het aangehaalde artikelje verder nog staat:

„De arbeid heeft een persoonlijke godsdienstige betekenis en een godsdienstige betekenis voor ons allen. Het is een plicht tegenover ons zelf, ons gezin, onze samenleving en niet het minst tegenover God geworden.”

Prettig, zo'n plicht die men als een straf opvat het mensdom opgelegd, en waar men maar o zo graag onderuit zou willen. Het komt ons voor, dat onze christelijke broeders de vreugden die er toch bepaald ook nog wel te vinden zijn op dit ondermaanse, nog steeds schromelijk onderschatten. En hoe men het dan bestaat nog te zeggen: „de arbeid is voor ons waardevoller dan voor wie ook die Christus' leer niet aanneemt”, wordt wel bijzonder onduidelijk.

Faubus, de gouverneur van Arkansas heeft een wet getekend, volgens welke op flessen waarin bloed van donors is opgeslagen, het ras van de gever moet zijn vermeld. Dit om te voorkomen dat een blanke bij bloedtransfusie negerbloed toegediend krijgt,”

lazen wij in Het Financieel Dagblad. Stel je ook voor, dat je als blanke je leven te danken zou hebben aan zo'n menslievende neger!

En tot slot nog een heel kort bericht uit hetzelfde blad voor diegenen die het leed van de Hongaarse opstand alweer bijna vergeten zijn, en die menen dat al die Hongaren nu maar weer eens naar hun vaderland moeten terugkeren:

„Van de Hongaren die na de opstand zijn teruggekeerd zijn er 6000 gevangen genomen of terechtgesteld.”

(Slot van pag. 1)

Maar als de verdraagzaamheid van het zich christelijk noemend deel der natie niet ver genoeg mocht reiken om het humanisme een plaatsje in het radiobestel te gunnen, dan moet het velen toch wat waard zijn, dat de Nederlandse omroep een zo volledig mogelijk beeld geeft van het Nederlandse geestesleven. Wie durft in ernst te beweren, dat het humanisme daarin niet past?

Eigenlijk zouden deze argumenten voldoende moeten zijn. Maar helaas telt ook in geestelijke zaken het getal dikwijls meer dan het argument.

Dit betekent dat de Humanistische Luisterkring slechts gewicht in de schaal kan leggen, wanneer zijn ledental met tienduizenden kan worden geteld. Om dat te bereiken staat geen machtig propaganda-apparaat ter beschikking, geen fors reclame-budget als voor melk, bier of scheerapparaten. Geestelijke zaken moeten het hebben van toewijding en activiteit zonder premie of provisie.

Daar is op gerekend: op de toewijding en activiteit van hen, die het humanisme ter harte gaat, dus ook van u, lezer van dit blad.

Er wordt niet veel van u verlangd. Slechts dit:

Vraagt uw gemeenschapssecretaris of het Centraal Bureau, Oudegracht 152 te Utrecht een aantal aanmeldingskaarten voor de Humanistische Luisterkring. Draagt deze kaarten steeds bij u en legt ze voor aan uw vrienden en kennissen, familieleden en burens, collega's en medewerkers.

Diepzinnige gesprekken hebt u niet te voeren. Een enkel toelichtend woord is voldoende om duidelijk te maken, waar het om gaat. In veel gevallen zult u kunnen volstaan met de kaarten (in couvert) over de post aan uw relaties toe te zenden.

Nog nooit in de geschiedenis van het Verbond hing zo veel af van zo weinig activiteit.

Want er staat veel op het spel: De kans om tienduizenden in beweging te brengen voor een — misschien bescheiden — zaak, maar een zaak, die voor rechtvaardigheid en verdraagzaamheid in dit land van groot gewicht is.

Of dit zal lukken? Het hangt ook van u af. Zorgt u dat met trots gezegd zal kunnen worden: De kaarten liggen op tafel.

C.

Humanisten in een nieuwe stad: geslaagde landdag in Emmen

Landdaggangers aan de wandel

Van alle kanten rolden op deze stralende Hemelvaartsdag in de ochtenduren autobussen en particuliere voertuigen, alle – met een variant op een heel oud liedje – volgeladen, vol met humanisten, naar Emmen, de nieuwe stad in het oude Drentse land. Evenals verleden jaar, toen Emmeloord als verzamelpunt was gekozen, waren het er ook nu meer dan zeshonderd, evenals toen heerste er de prettige stemming die overal heerst wanneer oude vrienden elkaar ontmoeten en onbekenden, in elkaar de eigen levensovertuiging herkenkend nieuwe vriendschappen sluiten.

Er zat, toen de deelnemers elkaar in het Slakkenhuis van het prachtige lyceum begroetten, voor de meesten van hen al een heel stuk dag op. Maar een offer had de verre reis voor niemand betekend. Die lange tochten door het in onstuimige voorjaarsdrang ontluikende eigen land onder een strakblauwe hemelkoepel waren voor de landdaggangers, Friezen en Groningers, Overijsselaren en Gelderlanders, Drenten en Utrechtenaren en een bus vol Amsterdammers, een goede inleiding tot het hartverwarmend samenzijn dat hen in Emmen wachtte.

Na een goede kop koffie in het al genoemde Slakkenhuis zwermden zij weer uit. Dank zij de uitstekende zorgen van oude vrienden in Emmen, in begrijpelijke trots op de verrassende ontwikkeling die zich in hun woonplaats voltrekt voortreffelijke gidsen, was er een rijke keus aan mogelijkheden. Er waren excursies naar de veenstreek, naar de olievelden en het opkomend tuinbouwgebied, langs de nieuwe industrieën en door oud en nieuw Emmen. En voor de wandelaars – het waren er velen – was een aantrekkelijke tocht uitgestippeld door de prachtige omgeving. Zo leerden allen hun zelfgekozen stukje van stad en omtrek kennen.

Zij vonden elkaar 's middags terug in de ruime moderne aula van het lyceum en als zij het al jammer vonden op zo'n mooie voorjaarsdag binnen vier muren te moeten samenkomen, konden zij er zich buiten wanen, want de plantsoendienst van Emmen had een stuk van dat voorjaar naar binnen gehaald. Op de hoeken

van het podium prijkte in rijke bloei een veelkleurige palet van struiken, planten en bloemen.

In plaats van de vlak voor de landdag ziek geworden gewestvoorzitter Koert sprak secretaris Lageman het openingswoord. Na hem getuigde de als vertegenwoordiger van het gemeentebestuur van Emmen verwelkomde wethouder Brink van begrip voor de eerbiediging van de mens als waarderdend en waardedragend wezen in de door het moderne humanisme bedoelde zin. Dat leidde hem tot een vergelijking tussen het Emmen van de crisisjaren voor de laatste wereldoorlog, toen er aan een tegemoetkoming in de menselijke noden zeker in deze hoek van het land veel ontbrak, en het huidige Emmen dat na 1945 andere wegen heeft ingeslagen. Al heeft de industrialisatie de werkloosheid niet uitgebannen, er is veel ten goede veranderd. Eén tekenend voorbeeld: volgde in 1947 44 procent van de Emmer jeugd voortgezet onderwijs, in 1958 was dat percentage verdubbeld.

Een deel van die jeugd, verenigd in het Emmer Schoolorkest, zat in levende lijve op het podium en leverde een zeer gewaardeerde bijdrage, onder de bezielende leiding van de heer Legro, tot het welslagen van deze samenkomst.

„Nieuwe steden, nieuwe mensen”, zo luidde de titel van de rede die Verbondsvoorzitter dr. J. P. Van Praag daarna uitsprak en waarvoor hij de bijna revolutionaire ontwikkeling van datzelfde Emmen tot uitgangspunt koos. Hier moeten, zo stelde hij, mensen hun weg vinden in een moderne samenleving waarin zij met hun traditionele levensvormen niet terecht kunnen en waarbij gevaar dreigt dat zij die nieuwe wereld binnentreden zonder hun oude tradities maar ook zonder de dingen die werkelijk de moeite waard zijn in het leven. Om die waarden niet verloren te doen gaan kan de kerk de nieuwe mens in de nieuwe stad een steun zijn; het Humanistisch Verbond wil de buitenkerkelijken onder hen die steun bieden met een levensovertuiging voor moderne mensen.

Betekent dat, zo vroeg Van Praag, dat wij een bijdrage leveren in de verzuiling van het Nederlandse volk zoals de Leeuwarder Courant geschreven heeft? Natuurlijk niet. Maar ons verzet tegen de verzuiling betekent niet dat de levensovertuiging geen rol zou mogen spelen in het leven van de mens. Het Humanistisch Verbond wil een centrum van bezinning zijn, maar ook een gemeenschap van met elkaar verbonden mensen die elkaar en anderen willen bijstaan in de problemen en moeilijkheden van het leven.

Al kunnen wij dan het probleem van de atoombom niet tot een oplossing brengen, wij hoeven geen mensen te laten verkommeren. Het is een nuchtere maar bezielende werkelijkheid dat ons Verbond op dit terrein velerlei activiteiten ontwikkelt, al stuiten wij bij de erkenning van onze plaats op dit terrein vaak op kleinzielige weerstanden.

Bij het nieuwe ontwerp-omroepwet ervaren wij die achteruitstelling opnieuw. Men zou toch eindelijk hebben moeten inzien dat ons humanisme iets anders is dan kleurloze neutraliteit. In ons beroep op de geestelijke scheppende

krachten in het leven van de mens mag men ons niet om gunsten laten bedelen bij de omroepverenigingen; wij passen voor bedeling. De Belgische protestanten hebben al pionierend in hun overwegend katholieke land op omroepgebied heel wat meer dan de protestanten in Nederland de humanisten willen toestaan.

Daarom doen wij een krachtig beroep op allen die hun stem willen verheffen voor gelijkberechtigtheid van het humanisme als geestelijke beweging in Nederland zich aan te sluiten bij de Humanistische Luisterkring. Wie ons nu in de steek laat, laat ons voorgoed in de steek!

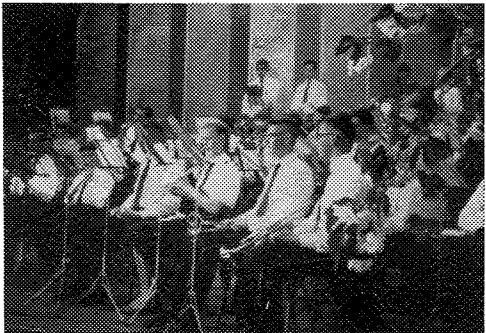
Het humanisme is geen intellectueel bedenkensel, zo besloot Van Praag zijn toespraak, maar een idee die al duizenden jaren het geestelijk leven heeft bevrucht en gevoed. Dat maakt het tot een zaak die allen aangaat, maar vooral tot een zaak waarvoor wij op de bres moeten blijven staan.

Het einde van de bijeenkomst en daarmee van de intergewestelijke landdag Emmen 1959 kwam met een voordracht van de Drentse kunstschilder Hans Heyting over „Humor in de Drentse literatuur” die al evenzeer werd gewaardeerd als het hernieuwde optreden van het Emmer Schoolorkest. Met het slotwoord van de heer Lageman, tegelijk dankbetuiging aan alle medewerkers en oproep tot verhoogde activiteit nog in de oren, keerden de landdagbezoekers huiswaarts, voldaan over een welbestede dag.

Emmeloord in 1958, Emmen in 1959, het kan het begin zijn van een traditie. En dat rechtvaardigt de vraag: Waar zullen Nederlandse humanisten elkaar op Hemelvaartsdag 1960 ontmoeten?

D-z

Jeugdige medewerkers: het Emmer Schoolorkest

Het raadsel der vliegende schotels

(1)

Een hedendaagse mythe

„... want wij hebben niet te worstelen tegen bloed en vlees, maar tegen de overheden, tegen de machten, tegen de wereldbeheersers dezer duisternis, tegen de boze geesten in de hemelse gewesten”
Paulus in de Brief aan de Epheziërs 6 : 12

DE eeuwen door heeft de mensheid, gekweld door natuurrampen, ziekten en oorlogen gepoogd de toekomst van mens en samenleving te ontsluiten aan de hand van voorspellingen, tekens en symbolen. Sinds onheuglijke tijden leefde de overtuiging, dat de stand der sterren bepalend is voor het lot van individu en maatschappij. Eeuwenlang nam de astrologie, de sterrenwichelarij een voorname plaats in, ook al werd haar positie na de opkomst van de wetenschappelijke astronomie sinds de 17de eeuw langzamerhand ernstig verzwakt. In de periode van de Verlichting („Aufklärung”) was haar invloed zeer gering geworden, doch tijdens de Romantiek volgde een nieuwe opleving. De astrologie, welke zich baseerde op het verouderde Ptolemaeïsche wereldbeeld (de aarde is het centrum van ons zonnestelsel), ging uit van de analogie tussen makro- en mikrokosmos en de samenhang tussen menselijk leven en kosmisch gebeuren.

Ondanks het feit, dat objectief wetenschappelijk onderzoek heeft aangetoond dat de resultaten van de astrologie slechts negatief zijn (een Belgische en een Amerikaanse commissie hebben in dit opzicht nuttig werk verricht) heeft de astrologie zich tot in onze dagen weten te handhaven en wordt de sterrenwichelarij in blaadjes als „Het mystieke leven” (een misleidende naam!) nog steeds aan de man gebracht. Volgens een bericht in het „Tijdschrift voor Parapsychologie” (1957, pag. 179) blijken de uitkomsten van een hiernaar ingesteld Duits onderzoek te wijzen op een geloof in de astrologie, dat zich over alle lagen van de Duitse samenleving heeft verbreid.

Ook in het geloof aan de voorspellende betekenis van kometen vindt men de wel zeer antropocentrische gedachte terug, dat het natuurgebeuren een zin heeft, welke gericht is op en in verband staat met het menselijk lot. Het is begrijpelijk, dat het plotselinge verschijnen van kometen vanaf de vroegste tijden diepe indruk op de mens moest maken. Eeuwenlang beschouwde men kometen als voorboden van watersnood, economische crises, oorlogen, brand, pest, aardbevingen enz. (Ook het zgn. Sint-Elmusvuur, een elektrisch verschijnsel bij dreigend onweer, beschouwde men als een onheilsbode). Eerst veel later, nadat de kennis van de astronomie door een verbeterde waarnemingstechniek aanzienlijk was uitgebreid, kwam men te weten, dat kometen hemellichamen zijn, die een elliptische of parabolische baan om de zon beschrijven. Sommige van deze kometen, welke tot ons zonnestelsel behoren komen periodiek terug (zoals de bekende komeet van Halley), andere verlaten ons zonnestelsel.

Evenveel schrik als kometen veroorzaakten in vroeger eeuwen vaak de meteorieten en vallende sterren, waarvan men nu weet, dat dit brokstukken steen en erts zijn, afkomstig uit de wereldruimte, die eenmaal binnen de aantrekkingskracht van de aarde gekomen, zich met grote snelheid door de dampkring bewegen en meest opbranden (waardoor zij zichtbaar worden) vóór zij de aardoppervlakte heb-

ben bereikt. Intussen blijft het geloof aan de voorspellende betekenis van kometen en meteorieten een merkwaardig fenomeen in de geschiedenis van de mensheid.

TOEN in 1456 een komeet werd waargenomen zagen de mohammedanen er een kruis in, terwijl de christenen (het was enkele jaren na de val van Constantinopel), een nieuwe Turkse invasie vrezend, in deze komeet een Turkse sabel meenden te herkennen. Een in zijn dagen bekende doopsgezinde auteur Pieter Jansz. Twisck (± 1600) noemde in zijn „Comeet Boecxken” de kometen „Teyckens van des Heeren straf”. De Engelse geleerde William Whiston (n.b. de opvolger van Newton als hoogleraar!) schreef aan een komeet de zondvloed toe. Volgens deze theologiserende wiskundige had God voorzien, dat de mens zou zondigen en reeds bij de schepping van de wereld een komeet geschapen, welke zou kunnen dienen als werktuig van Zijn wraak.

In Londen werd een komeet beschouwd als een voorteken van de in 1665 uitgebroken pest. De grote komeet, die men in 1811 waarnam, werd later verklaard als het teken dat de ondergang van de Franse legers in 1812 in Rusland voorzegde. Gelukkig vond het kometengeloof ook ernstige bestrijding, o.m. bij de Franse filosoof Gassendi* (gest. 1665), die verklaarde: „De kometen zijn verschrikkelijk, maar alleen door onze zothed”.

Een fel bestrijder van alle wondergeloof was ook Spinoza. Hij schreef: „... Het volk toch verkeert in de waan, dat Gods almacht en voorzienigheid zich het duidelijkst openbaren wanneer het in de natuur iets ongewoons ziet gebeuren, vooral indien die gebeurtenis in zijn voordeel is of strekt tot zijn gerief... Het volk dus noemt ongewone natuurverschijnselen „Wonderen of werken Gods” en wil — deels uit vroomheid, deels uit zucht tot verzet tegen de beoefenaars der wetenschappen — niets weten van natuurlijke oorzaken der dingen; het wil slechts horen van dingen, welke het ’t minst begrijpt en juist daarom het meest bewondert.

Het is namelijk niet in staat, God op andere wijze te vereren dan door de natuurlijke oorzaken te ontkennen, verschijnselen buiten de orde der Natuur vallend te verzinnen en alles afhankelijk te maken van Zijn bevel en willekeur...”

Het zou een belangwekkend onderzoek zijn na te gaan in hoeverre in de geschiedenis periodieke ervaringen van allerlei bijgeloof, van geloof in kometen als voortekens, van geloof in duivels en heksen — gepaard gaande met heksenvervolging — maar ook verschijnselen als antisemitisme, juist optreden in tijden van geestelijke crisis, epidemieën, oorlogen en maatschappelijke en politieke onzekerheid. Opmerkelijk is, om een voorbeeld te noemen, het feit, dat de heksenvervolgingen hun hoogtepunt bereikten niet in de Middeleeuwen, zoals men veelal meent, maar in de Renaissance, na de uitvinding van de boekdrukkunst. De grote onzekerheid, veroorzaakt door oorlogen en maatschappelijke veranderingen, de reformatie, de theologische twisten en de wantoestanden in de katholieke kerk, deden het heksengeloof welig tieren. In de heksen zag men de oorzaak van alle kwaad. In de 16de en 17de eeuw zijn in Europa meer dan een miljoen onschuldigen ter dood gebracht. Zelfs grote geleerden kwamen in de ban van de heksenwaan (Erasmus vormde hierop een uitzondering).

IS het in onze tijd anders, beter gesteld? Wanneer wij ons bepalen tot de zgn. „beschaaft” wereld dan is er nog weinig reden tot juichen. Van heksenvervolgingen hoort men weinig meer, behalve dan in Noord-Duitsland, waar de laatste jaren in afgelegen dorpen nog een opleving van het geloof in hekserij viel te constateren met alle gevolgen hiervan. Ook al worden ketteren en heksen dus niet meer op grote schaal vervolgd, het antisemitisme is in verschillende landen gebleven evenals de ras-senwaan, die zich richt tegen personen met een andere huidskleur. Dan is er nog de moderne ketterjagerij door totalitaire stromingen als het communisme, dat er van uitgaat, dat er in de wereldgeschiedenis slechts één maatschappelijke klasse, slechts één maatschappelijk stelsel een toekomst heeft, waarbij voor andersdenkenden geen plaats meer is: De vrije persoonlijkheid moet opgaan in de collectiviteit.

Er zijn thans ook onschuldiger vormen van (bij)geloof zoals het geloof aan het monster van Loch Ness en de Verschrikkelijke Sneeuwman. Wat deze laatste betreft, de bekende Tibetdeskundige mevr. Alexandra David Neel, heeft de Sneeuwman naar het rijk der fabelen verwezen evenals de zonderlinge geschiedenis

(Vervolg op pag. 5)

Van en over de UNESCO

Het interessante en mooi uitgevoerde orgaan van de Unesco (de culturele en wetenschappelijke organisatie van de Verenigde Naties) dat in het Engels, Frans en Duits wordt uitgegeven behandelde in zijn februarinummer een aantal bijzonder actuele problemen. Vijf Nobelprijswinnaars komen in dit nummer van de „Unesco-Courier” aan het woord over het beangstigende probleem van de enorme vooruitgang van de exacte wetenschappen enerzijds en de grote ongelijkheid in de wereldhuishouding anderzijds.

Zal de mensheid kiezen voor een allesvernietigende oorlog met atoomwapens of de moeilijke weg opgaan van het overbruggen van de grote afstand tussen de welvarende en arme landen? In een forum-bespreking, tijdens de UNESCO-maand in Parijs gehouden ter gelegenheid van de opening van het nieuwe hoofdkantoor van de UNESCO, hebben zeven wereldvermaarde geleerden, onder wie vijf Nobelprijswinnaars over deze vragen gediscussieerd.

Hun mening vindt men thans in de Courier

afgedrukt. Zo schrijft Lord Boyd Orr over „Wetenschap, Techniek en Mens”, professor P. M. S. Blackett over de „Kloof tussen rijke en arme landen” en de Franse professor G. Berger over „Minder bewapenen, méér onderwijs”.

Ze er de moeite waard zijn de bijdragen van W. Noyes en B. Houssay over de vraag „Kan de wetenschap de erfelijke eigenschappen van een mens veranderen?”

De Indiër prof. H. J. Bhabha brengt het probleem over de wereldvoedselvoorziening in een lezenswaardig artikel terug tot het kernprobleem: het probleem van voldoende kilowatt-uren.

Een jaarabonnement op de maandelijks verschijnende Unesco-Courier kost slechts f 6,- (Importeur is de firma M. Nijhoff te Den Haag).

Wie verder op de hoogte wil blijven van het belangrijke Unescowerk raden wij aan het „Unesco-nieuws” aan te vragen bij Unesco, Oranje Nassaulaan 5 Amsterdam. Voor de jeugd wordt het „Unesco Jeugdnieuws” uitgegeven.

Nieuw-Guinea als vraagstuk van verantwoordelijkheid

ONDER bovenstaande titel heeft Bernard Verhoeven bij de N.V. Drukkerij De Tijd een brochure gepubliceerd, waaruit blijkt, dat hij de verantwoordelijkheid inzake Nieuw Guinea anders ziet dan b.v. Prof. Röling in zijn boek „Nieuw Guinea als wereldprobleem”, die van mening is „dat de huidige (Nederlandse) positie (inzake N.-Guinea) juridisch zwak gefundeerd, economisch niet uitvoerbaar en humanitair niet dwingend is, terwijl zij internationaal-politiek rampzalige gevolgen in zich bergt”.

De heer Verhoeven meent: „Nieuw Guinea heeft een strategische positie in de huidige wereldpolitiek.” „Het gaat niet enkel meer om Nieuw Guinea of om Nederland of om beide, het gaat om een strategisch steunpunt in het wereldfront, waarvan de vrijheid voor alle volkeren, collectief en individueel, van heel de vrije wereld afhangt. Wáár het Waterloo der toekomst zal zijn, weet niemand — maar het kan evengoed Guinea of Nederland, of beide tegelijk zijn”.

Goed gebruld, brave Nederlandse leeuw! Maar de leeuw gaat voort met devolgende frase: „Hebben wij het wereldrijk, dat we met de soevereiniteitsoverdracht aan Indonesië weer verloren, ooit helemaal in de geest bezeten?” Welk een geluk voor de Indonesische volken, dat het nooit zover gekomen is, wagen wij het nuchter op te merken. De heer Verhoeven wil dat Nederland moet aantonen „de klaarblijkelijke afwezigheid van elk spoor van kolonialisme” en „zich onwrikbaar inzetten voor de handhaving van Nieuw-Guinea als steunpunt in het wereldfront der vrije volkeren”.

De heer Verhoeven legt er enige malen de nadruk op, dat iemand tot een besluit kan komen door „andere dan louter rationele argumenten”. Vindt hij zijn eigen betoog rationeel zo weinig geslaagd, dat hij het met deze algemeen erkende stelling meent te moeten stutten?

J. B. MEIJER

(Slot van pag. 4)

van het „derde oog” zoals deze door de pseudomonnik dr. T. Lobsang Rampa in de wereld is gebracht. **

Tegen een psychologische achtergrond moet men, naar ik meen — evenals de heksenvervolgingen — ook het bloeiende geloof aan vliegende schotels zien. Ook thans leven velen in angst, zich bedreigd wetend door een derde wereldoorlog met atombommen. Daarbij komt nog, dat de snelle technische en economische ontwikkeling, de stedenvorming, de dynamische evolutie van ons maatschappelijk leven, vele oude zekerheden, vele vertrouwde normen en traditionele levensvormen op losse schroeven hebben gezet, waardoor bij tallozen een algeheel gevoel van onzekerheid is ontstaan. Uit de moderne kunst en literatuur spreekt een sterk crisisbesef, een levensonmacht en een levenswalg, een „nausée” (om met Sartre te spreken), die vaak tot nihilisme wordt. ***

Is er nu een verband tussen dit moderne levensgevoel, deze crisis der zekerheden en het geloof aan de zgn. Ufo's (Unidentified Flying Objects), de vliegende schotels? Kwasi-wetenschappelijke werken als die van D. Leslie en G. Adamski „Flying saucers have landed” (Londen, 1953, ook in het Nederlands vertaald) verhalen ons van landingen van vliegende schotels, met vreemde wezens bemand. In een folder van de zgn. Mazdaznanbeweging lees ik het volgende over deze ruimtewezens, de Ufonen:

„Ufonen zijn mensen van vlees en bloed, evenals wij op aarde, geschapen naar het beeld en de gelijkenis van dezelfde Almachtige God; ze zijn wat groter of wat kleiner dan wij, de meesten echter hoger ontwikkeld naar hart en hoofd. Deze komen, omdat de techniek op aarde de aardebewoners te gronde dreigt te richten en ze vertellen ook, waarom die techniek niet in een gelukbrengende richting ontwikkeld is; n.l.: omdat de wetenschap op aarde zich éénzijdig met stoffelijke en verstandelijke vraagstukken heeft bezig gehouden en zich nog niet of nog maar schoorvoetend begeeft op het gebied van liefde, wijsheid en gerechtigheid; dit is het gebied van de geestelijke waarden, welke onontbeerlijk zijn voor een evenwichtig gedachteleven in de maatschappij, in de economie, in de politiek en in de cultuur. Maar óók in de wetenschap. Nu zijn wij zo ver, dat de

hele maatschappij begint vast te lopen en dat de chaos voor de deur staat of al begonnen is. De nood is op zijn hoogst. En nu komen de Ufonen met hun evenwichtig gedachteleven, hun hoge techniek en vervuld van naastenliefde, een toestand, die bijna niemand op aarde bestaanbaar acht... Hun bedoeling: helpen: Dat brengt mee verhinderend van wereldoorlog III, op grond van de te verwachten onbeperkte kernexplosies. Deze tasten de atoomkern, de oerbouwsteen van de aardse schepping aan, vernietigen geleidelijk plant, dier en mens en bedreigen tegelijkertijd ook de andere planeten”.

En in een Duitse folder wordt aangekondigd: „Eine ausserirdische Uebermacht bereitet ihre Landung auf dieser Erde vor.” In een aankondiging van een lezing over „Wondertekenen op de aarde en aan de hemel” wordt in de volgende orakeltaal een en ander „verklaard”:

„Met deze wondertekenen zijn bedoeld: 1e De Grote Pyramide van Gizeh (Jesaja 19-19) en de interplanetaire Vliegende Objecten (Ezechiël 1-16). Het „Getuigenis „Altaar in het Midden van Egypteland” (Jesaja), dat 45 eeuwen geleden door Meesters van Wijsheid werd gebouwd op astronomische wetten, geeft in structureel juiste zin vorm aan de omstandigheden in de wereld, die zouden plaats vinden in de overgangstijd van de astronomische aera's Vissen en Waterman. De Openbaring van Johannes is daarvan een gesluierd beeld”.

Dergelijke beweringen over vliegende schotels kan men met een ongelimiteerd aantal aanvullen. Goede; gewaarmerkte observaties welke het geloof aan bemande schotels bevestigen zijn er echter niet. Dit is des te merkwaardiger omdat men tegenwoordig over een uitnemende waarnemingstechniek beschikt, zoals wel blijkt uit de observaties van spoetniks enz.

De bekende psycholoog C. G. Jung heeft jarenlang de verschillende berichten over vliegende schotels kritisch onderzocht en kwam tot de conclusie: „Er wordt iets gezien maar men weet niet wat.” Bepaalde waarnemingen verklaart hij uit het voorkomen van de zgn. bolbliksems (geïsoleerde elektrische ladingen) en andere fysische verschijnselen. Maar verder moet hij erkennen: „Ondanks het feit, dat ikzelf acht jaar lang alles heb verzameld, wat mij over dit onderwerp in handen kwam, moet ik toegeven, dat ik nog niet veel wijzer ben dan in het begin. Ik weet nog steeds niet wat

deze vliegende schotels eigenlijk zijn”. De Nederlandse astronoom Dr. H. Groot schreef mij, dat men tegenover allerlei sensationele berichten over een onderwerp „dat blijkbare in hoge mate tot de emotionele fantasie spreekt” wel zeer kritisch moet zijn. En elders schreef Dr. Groot: „Helaas is het mij, ofschoon ik mij meer dan 10 jaar met het probleem heb beziggehouden, niet gelukt een voldoende aantal waarnemingen te verzamelen, op grond waarvan betrouwbaarder conclusies getrokken zouden kunnen worden...” Hoe is het dan toch mogelijk, dat allerlei sensationele geruchten een rotsvast geloof hebben gevonden bij zeer velen. Jung heeft hierop een antwoord trachten te vinden en zijn conclusies neergelegd in zijn boek „Ein moderner Mythos”. Hierover een volgende keer meer.

P. KRUG

* Deze scherpzinnige Franse denker was zijn tijd ver vooruit. Hij waagde het de toenmaals nog algemeen erkende filosofie van Aristoteles te bestrijden en toonde zich een aanhanger van Epicurus (de antieke atomistiek). Een tweetal boeken liet hij in Amsterdam en 's-Gravenhage drukken en uitgeven. Om veiligheidsredenen?

** Zie „Mens en Kosmos” maart 1958, pag. 84.

*** Een pregnant voorbeeld in dit opzicht is de laatste roman van Pierre H. Dubois „In staat van beschuldiging”.

Verantwoorde levensovertuiging

Het van ernst en belangstelling getuigende stuk van Mr. I. C. Schenderling (M. en W., 11-4-'59) vraagt een wederwoord. Niet om het te weerleggen. Alleen om, duidelijker dan in de uiteenzettingen over „Religion without revelation” nodig was (het ging daar nog om andere zaken), te laten zien, wat de humanist, die verklaart een verantwoorde levensovertuiging slechts te kunnen baseren op eigen innerlijke ervaring, daarmee bedoelt. Ik laat dus Huxley verder met rust en geef nu mijn eigen mening in deze.

De feitelijke situatie, waarin wij mensen verkeren (en kunnen komen te verkeren) is in beginsel onafhankelijk van ons geloof of onze overtuiging.

Wij allen kennen naast ervaringen, die verheldering brengen en inspireren tot waarachtig geestelijk leven, de ogenblikken, waarin het uitzicht verduisterd wordt en moedeloosheid ons vangt; naast het weet hebben van menselijke verbondenheid, van leven met en vóór de anderen, het verlammeende gevoel van, als het er op aankomt, alleen te staan en op jezelf aangewezen te zijn. Wij allen staan bloot aan de wisselingen van het lot: wij kennen de tijden, waarin het leven ons zijn mooiste kant laat zien en die van nederlagen en ramspoed, welke ons het voortgaan bijna onmogelijk maken. De vreugde van het waarlijk samenleven is ons even bekend als de ellende van het misverstand, de verwijdering en de tweedracht. Wij weten van liefde en van haat, van het goede in het mensenleven en van het dreigende kwaad, dat angst aanjaagt.

Wij allen kennen dit in onszelf en in anderen. Het behoort bij dit mooie en toch zo vaak moeilijke leven: het lichte zowel als het duistere het zinrijke evenzeer als het zinledige.

Mens-zijn betekent het een en het ander zien en... trachten met beide klaar te komen.

Onjuist is het de ogen te sluiten voor de donkere kanten van de mens en van de samenleving, zoals dat zo vaak gebeurt: Men weigert zich met de ellende van anderen in te laten. Men leest geen boeken, waarin de kille verlatenheid geschetst wordt, waarin mensen verkeren, die de weg tot anderen niet vinden kunnen of waarin wezinwekkende sociale misstanden aan de kaak gesteld worden: „ik maak mij naar voor niets, als ik mij daarin begeef en veranderen kan ik het immers niet”. Men tracht van de goede dingen dezer aarde te genieten en negeert de schrille en pijnlijke tegenstellingen, die men niet kan ontkennen.

Tegenover zulke mensen heeft Mr. Schenderling gelijk met zijn twijfel aan deze levensmogelijkheid, met zijn vraag (in mijn eigen woorden weergegeven): „wat doet U als het lot en het leven U die andere kant doet ervaren”? Alleen, zij treft niet degenen, die in sterke onvergetelijke innerlijke belevingen zich bewust zijn geworden van wat in ons leven hoog en heilig moet gehouden worden, die de

schroom en de eerbied kennen voor het mysterie, dat in de mens en in dit leven van ons steekt.

Eveneens onjuist is het „het zinloze, het redeloze en het zedeloze”, dat inderdaad in de mens en in zijn wereld aanwezig is, telkens en telkens weer te beklemtonen. Of dit nu geschiedt, zoals sommige existentialisten dit doen, in hun romans en in hun filosofische beschouwingen, of op de wijze van die protestante theologen, die zich aan de Heidebergse catechismus houden en van de mens verklaren, dat hij onbekwaam is tot enig goed en geneigd tot alle kwaad, dat komt op hetzelfde neer. Dan wordt het inderdaad moeilijk zich te onttrekken aan de neiging de andere ervaringen, belichamingen van 's mensen streven aan eigen beperkingen te onttrekken, voor onbetrouwbaar te houden.

Tegenover hen, die zo in het leven staan, komt een andere vraag omhoog: Werkt uw altijd weer de nadruk leggen op het negatieve, op wat verlaagt of tot wanhoop leidt, niet in de hand, dat Gij het andere, *dat er ook is*, niet méér vermag te zien, zodat de kracht, die Gij daaruit zou kunnen putten teloor gaat?

Ik herhaal: Mens zijn betekent het een en het ander zien en trachten daarmee klaar te komen.

En nu verzoek ik Mr. Schenderling van mij aan te nemen, dat er mensen zijn, die zich helder bewust zijn van het zeer vele, dat zinloos, redeloos, zedeloos is, en tot wie hun positieve ervaringen een zo duidelijke taal spreken, dat zij de poging daarmee klaar te komen niet op kunnen geven, dat zij blijven strijden daartegen en dat zij blijven geloven in wat het leven waard maakt geleefd te worden, geïnspireerd door deze eigen ervaring. Zij kunnen niet steunen op uitwendig gezag, dan zouden zij het beste wat in hen is verloochenen: de bron, die in hen vloeit en waaruit zij levensmoed en levensblijheid putten, maar ook de kracht om leed te dragen en het duistere in henzelf en in de wereld onder de ogen te zien.

Willen en kunnen dan deze mensen niet luisteren naar wat Jezus van Nazareth hun reeds twintig eeuwen geleden heeft voorgeleefd en voorgehouden? Natuurlijk willen zij luisteren naar wat de grootsten onder de mensen, denkers en dichters, profeten en mensen van de daad uit alle tijden en uit alle culturen te zeggen hebben. Leren ook, maar als zij leren dan ervaren zij dit zó, dat de daad, die hen inspireert en het woord, dat hen treft, iets in hen wakker maakt, zo dat zij diep in zichzelf ja zeggen. Op dit ja, los van elke traditie, van elk uitwendig gezag, komt het voor hen aan.

Zo komt een humanist tot een verantwoorde levensovertuiging op grond van eigen ervaring, zo alleen kan hij er toe komen.

D. H. PRINS

Zo niet bedoeld

Het slotartikel van de reeks „Godsdienst zonder openbaring” geeft de voorzitter van de afdeling München van de „Deutscher Monistenbund” het volgende in de pen „D. H. Prins heeft in zijn slotartikel... zich tegen Huxley's monistische levensbeschouwing gericht”. Ik weet niet of hij de monistische zienswijze nauwkeuriger kent dan uit zijn uiteenzettingen blijkt. Mag ik daarom... iets naar aanleiding hiervan opmerken?

Het monisme wil, kort gezegd, niet alleen de

wereld natuurwetenschappelijk verklaren, maar ook voorvallen van geestelijke aard zonder vooropgestelde mening kritisch onderzoeken. Voor ons Duitse monisten zijn er geen taboes, wij kennen geen dogma's... zijn aanhangers van de evolutie-gedachte en herzien onze opvattingen, als wetenschappelijke inzichten het wereldbeeld verruimen.

De oprichter van onze bond, Professor Ernst Haeckel heeft in zijn werken een poging gedaan aan de hand van de wetenschap aan het

Open antwoord aan Prof. Fahrenfort

Hooggeleerde heer,

In uw reactie op mijn verslag over de conferentie „Bevolkingsproblemen en geboorteregeling” gebruikt u een oude truc. U stelt twee categorieën vast, waartoe mijn verslag zou moeten behoren en als het dan tot geen van beide behoort, is niet uw indeling fout, maar mijn artikel. Een suggestie: misschien is mijn artikel wel een journalistiek produkt, waarin de grootste plaats niet ingenomen moest worden door wat al in Het Parool en de NRC had gestaan (een samenvatting van uw rede), maar door wat de M&W-lezer daarenboven geacht werd te interesseren.

Een dergelijke truc past u, zij het iets voorzigtiger, ook aan het eind van uw stuk toe. Ik gebruik het woord „filosofisch”, u trekt het naar het gebied van de filosofie der wetenschappen en komt dan met de definitie van Pos aandragen. En dan klopt de zaak niet meer. U weet echter niet, wat ik anders bedoeld kan hebben. „Evenmin werd de vraag gesteld tot welke grens van beperking der individuele vrijheid het leven nog aantrekkelijk” zou blijven, schreef ik al in mijn verslag en daarmee fourneerde ik een filosofisch probleempje.

U hebt mijn artikel, hooggeleerde heer, beslist niet goed gelezen en ik vermoed, dat dit samenhangt met uw boosheid over „de 23 regels” die ik slechts aan uw verslag heb gewijd. Zo komt u er toe een mooie aanval te lanceren tegen de zin, waarin ik een filosofisch debat over het bevolkingsprobleem zou hebben aanbevolen. Dat is een alleraardigste passage, maar ik heb zoiets werkelijk niet geschreven. Het filosofischer (minder zakelijke, meer levensbeschouwelijke) debat werd genoemd in verband met de geboortebeperving, die én u én de heer Griep hebben genoemd. De conferentie ging dan ook over „Bevolkingsproblemen en geboorteregeling” en niet alleen over dat deel van het probleem, waar u voornamelijk over hebt gesproken.

Op een goed ogenblik schijnt u mijn verslag met zoveel woede te hebben gelezen, dat u de subtile betekenis van één klein woord is ontgaan. Want terwijl u zich druk maakt over een informatie, die wellicht wat ten overvloede werd gegeven, had u erop moeten letten dat hij wellicht wat ten overvloede werd gegeven. De heer Juliard, uw dienstwillige ondergetekende,

(Vervolg op pag. 7)

eind van de vorige eeuw enkele wereldraadsels te verstaan. En zijn gronddenkbeelden zijn tot nu toe nooit weerlegd.”

Ik heb met de hier gewraakte opmerking (M. en W. 14-3-'59, pag. 3) niet bedoeld een kritiek te leveren op de inhoud van Huxley's monistische levensovertuiging. Ik heb slechts bezwaar gemaakt tegen de vooropstelling: zulk een overtuiging moet monistisch zijn. Ik schreef: „Het staat toch niet van te voren vast, dat de gehele levenswerkelijkheid, niet alleen de zintuigelijk waarneembare buitenwereld, maar ook hetgeen zich in de mens afspeelt benevens het gebied der levenswaarden, tot één grondbeginsel herleid moet kunnen worden”. Ik zou hier nu in willen lassen: „De feiten moeten hier beslissen, niet een vooropstelling van het denken”, en dan verder gaan met een kleine correctie op het toen geschrevene: „Andere mogelijkheden moeten opengehouden worden, wil men in staat blijven die levenswerkelijkheid onbeveng en met de schroom, die de zoek naar waarheid kenmerkt, tegemoet te treden”. Pr.

IK denk er ZO over

Over goed en kwaad

VOLGENS het verslag van het gesprek over „goed en kwaad” in M. en W. van 28 maart j.l. heeft Dr. J. P. van Praag gezegd: „De mens is van nature geneigd tot alle kwaad...” en verder „De mens is óók natuur, doch hij is een tweeslachtig wezen, deel van de natuur en geestelijk...”

Nu is volgens mij de mens, evenals plant en dier deel van de natuur, van „het ene zijnde” en goed van nature.

De natuur is zoals ze zijn moet en of we nu zoals Rousseau zeggen de natuur is goed of zoals Nietzsche de natuur staat boven goed en kwaad, dat maakt niet veel uit.

De gelovige die staat op een Joods-Christelijk standpunt zegt, dat de mens van „nature” slecht is, evenals Aristoteles. Dit is een tweeslachtig standpunt ten eerste: „Ze vinden de natuur en de dieren goed, de mens slecht”; ten tweede staat in Genesis: „God schiep aarde, plant, dier en mens en zag dat het goed was.”

Epictetus zei: „Er zijn twee elementen in onze oorsprong vermengd, een lichamelijk deel (van natuur) en een geestelijk deel (van God).”

Het standpunt van Van Praag heeft veel van deze dualistische opvatting. Het is de dualistische opvatting van de innerlijk gespleten mens. De mens die los van de natuur staande goden schiep en ook de centauren, doordat hij en ook zij innerlijk gespleten was geworden. En zo is de mens het enigste wezen op aarde, dat een gespleten ziel heeft en wel omdat de mens afgedwaald is van zijn natuurlijke bestemming en niet overeenkomstig zijn natuur en natuurwet leeft.

Het zondeval verhaal uit de Bijbel zegt het symbolisch zo juist, maar de schriftgeleerden begripen het niet en leggen het verkeerd uit, omdat ook bij hen het vlees de geest beneveld.

Ook de grote Goethe kwam niet boven de gespletenheid uit en schreef: „Zwei Seelen wohnen, ach! in meiner Brust.” Hij kwam nooit zo ver als Giordano Bruno die in zijn sonnet „Aan de Waarheid” schreef: „Gij hebt mij van dat vrede dier bevrijd”.

En men zou zich soms afvragen, hebben Ich-naton, Lucretius Carus, Giordano Bruno, Spinoza, Domela Nieuwenhuis, Einstein en al diegenen die zoals zij het monisme leerden, nu voor niets geleefd. Ze waren gelijk een roepen-de in de woestijn!

Nu mijn vragen:

Vanwaar het dogma bij humanisten dat de mens van nature slecht is of wel geneigd tot „alle kwaad”?

Vanwaar de geest als ze niet uit de natuur komt?

Vanwaar ons standpunt als we het niet uit de natuur halen?

Waarom is de mens een tweeslachtig wezen?

G. WATERMAN

ONDERSCHRIFT

Inzender citeert verkeerd en trekt bovendien conclusies die uit mijn betoog niet voortvloeien. Ik heb niet gezegd dat de mens slecht is, maar goed en slecht. Mijn mening dat de mens deel van de natuur en een geestelijk wezen is, betekent niet dat ik geest tegenover natuur stel; geest is volgens mij een bijzonder element in de natuur; maar het maakt de mens wel tot een tweeslachtig wezen. Ik meen niet dat men mens en wereld dualistisch moet opvatten. Wel dat de mens een gespleten wezen is. Bij dit alles is van een dogma helemaal geen sprake. Overigens is een beknopt verslag bepaald niet de aangewezen grondslag voor een principiële discussie.

J. v. P.

Slot van pag. 6)

wilde het dus niet zonder cijfers stellen (dat staat er ook weer niet), maar de heer Juliard is een knappertje. En hij houdt de rest van het publiek ook voor knappertjes. Vandaar dat hij rustig kritiek levert en vindt dat u veel tijd verspilde met een informatie, die voor een gedeelte, niet in details, maar wel in grote trekken, bekend verondersteld mocht worden.

Volgt nu nog een passagetje-Roethof. Het is niet mijn bedoeling geweest te suggereren, dat alle opmerkingen van de heer Roethof aanvallen waren op uw betoog. Evenmin heb ik gesuggereerd, dat u niet in staat zou zijn met de heer Roethof te debatteren. Overigens wil ik graag toegeven, dat die alinea in mijn verslag tot enig misverstand aanleiding kan geven. Op de desbetreffende zondagmorgen ging dat deel van mijn verslag! – wist u op die opmerkingen van de heer Roethof, waarin wél belangrijke delen van uw betoog werden aangevallen, geen ant-

Vele duizenden hebben zich reeds aangemeld voor de

HUMANISTISCHE LUISTERKRING

Bent u en zijn uw vrienden en kennissen hier ook al bij?

Lezingen voor de radio

24 mei, 9.45 uur (VARA): dr. G. Stellingma over „Vrije studiemogelijkheden voor elk talent”.

7 juni, 9.45 uur (VARA): prof. dr. G. Stuiveling over „Het humanisme van Jacques Perk”.

14 juni, 9.45 uur (VARA): P. Spigt over „Kloppen op de deur”.

U kunt zich op de wekelijks verschijnende teksten van de lezingen abonneren door overschrijving van f 4,- per jaar op giro no. 304960, t.n.v. Humanistisch Verbond, Oudegracht 152, Utrecht. Losse nummers f 0,25.

woord te geven, dat mij overtuigde. Dat kunt u erg spijtig vinden, maar het is nog geen reden om dan willekeurige opmerkingen van de heer Roethof en van uzelf tegenover elkaar te plaatsen, om zo aan te tonen hoe weinig ze met elkaar te maken hebben. Daarmee slaat u uw lezers toch te laag aan.

Hilversum, 24 april 1959.

Hoogachtend,
S. R. JULIARD

MENS EN WERELD

verschijnt om de veertien dagen

Hoofdredacteur: P. W. van der Vliet
Redactiesecretaris: H. P. Danz, Schie-
weg 87c, Rotterdam, telefoon 80641
Administratie, abonnementen en ad-
vertenties: Oudegracht 152, Utrecht,
telefoon 10163; postgiro 304960 t.n.v.
Humanistisch Verbond, Utrecht
Advertentietarieven op aanvraag
Kleine advertenties f 0,20 per woord
Abonnementsprijs voor leden van het
Humanistisch Verbond f 5,— per jaar,
voor niet-leden f 7,50, buitenland f 8,—;
losse nummers f 0,30.

Analfabetisme

Bijna de helft van de wereldbevolking kan niet lezen. Tot deze conclusie komt men in „World Illiteracy at Mid-Century”, waarin de resultaten zijn weergegeven van een onderzoek naar het analfabetisme in 65 landen. Het aantal volwassen analfabeten wordt geschat op 700 miljoen of ongeveer 44% van de wereldbevolking in de leeftijdsklasse van 15 jaar en ouder. Het grootste aantal volwassenen, die de kunst van lezen en schrijven niet machtig zijn, vindt men in Azië en Afrika. In de Sowjet-Unie wordt het aantal analfabeten geschat op 5 tot 10 miljoen, d.i. 2,5 tot 5% van de bevolking. In de Verenigde Staten ligt het aantal tussen 3.300.000 en 4.400.000 of ongeveer 2,5% van de bevolking. Tot de Europese staten met het laagste percentage analfabeten (tussen 1 en 2%) behoren Oostenrijk, Engeland, Denemarken, Finland, Duitsland, IJsland, Ierland, Liechtenstein, Nederland, Noorwegen, Zweden en Zwitserland. Een hoog percentage analfabeten hebben Bulgarije (24,2%), Griekenland (25,9%), Portugal (44,1%), Roemenië (23,1%) en Spanje (17,3%).

In Azië, Afghanistan, Saoedi-Arabië en Jemen wordt het percentage analfabeten geschat op 95 tot 99% en in India 80 tot 85%.

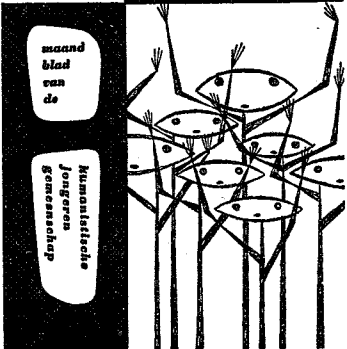
De ongunstige invloed van de „comics”

De Belgische „Bibliotheekgids” gaf onlangs een opsomming van de schadelijke gevolgen van het lezen van sensationele stripverhalen, in het bijzonder voor de jeugd. Het blad rekent tot deze ongunstige gevolgen:

1. het lezen bevordert de luiheid en onwetendheid omdat hiervoor niet de minste geestelijke inspanning is vereist.
2. de „comics” scheppen een sfeer van wreedheid en bedrog.
3. ze verminderen de geestelijke weerstand van het kind ten opzichte van de verleiding.
4. ze geven de kinderen een neiging tot ongezone droombeelden.
5. zij suggereren misdadige gedachten en erotische opwindings.
6. tegelijkertijd rechtvaardigen de stripverhalen zulke gedachten, wat misschien nog gevaarlijker is.
7. zij verklaren de kinderen tot in de technische details hoe ze de gedroomde misdaden ten uitvoer moeten brengen.
8. zij zijn verantwoordelijk voor de slechte maatschappelijke aanpassing en de delinquentie.

Terecht verklaart het blad, dat deze opsomming ook de meest onbezorgde opvoeders wakker moet schudden.

LIBERTYN

wat leeft er onder de jongeren?

maandblad h.j.g.

redactie-secr. klaas w. swaak
oosterhamriklaan 207, groningen

administratie: tine bouterse,
kijkduinstr. 58III, amsterdam

abonnement f 3.— per jaar

postgiro 584802 t.n.v. penningm.
h.j.g. te hardinxveld-giessendam

GEESTELIJKE VRIJHEID

houdt ook in:

VRIJE KEUZE

tussen

CREMEREN en BEGRAVEN

Wilt U meer weten over CREMATIE
en wat daarmee samenhangt, wendt
U dan tot de

VERENIGING VOOR FACULTATIEVE CREMATIE
Riouwstraat 186 — 's-Gravenhage

*Ook de buitenkerkelijke leden van de
Partij van de Arbeid hebben een
organisatorisch centrum nodig*

DE HUMANISTISCHE WERKGEMEENSCHAP is dit centrum!

Het orgaan van de H.W.G. is het maandblad

„VERNIEUWING”

onder redactie van Karel Timmerman

Abonnementsprijs f 1,20 per jaar

Een proefnummer wordt U gaarne
toegezonden door het Secretariaat
Haagweg 210 - Leiden

HUMANISTISCHE LUISTERKRING „HET WOORD VAN DE WEEK”

De nieuwe omroepwet geeft het Humanistisch Verbond geen eigen zendtijd
zoals de kerken die hebben.

Dit moet voorkomen worden!

Helpt hieraan mede door u aan te sluiten bij de Humanistische Luisterkring,
Oudegracht 152, Utrecht. Contributie f 1,— per jaar.

Aanmeldingen door middel van: storting of overschrijving van f 1,— op
girorekening 58 t.n.v. Hum. Luisterkring „Het Woord van de Week” of per
briefkaart of aanmeldingsformulier met f 1,— extra porto.

DOE HET TERSTOND!

Eenvoudige nette man zoekt contact met
dito vrouw, leeftijd 40-50 jr. Brieven
onder nr. mei 4 bureau van dit blad.

Altist zoekt medespelers voor strijk-
kwartet (Amsterdam of omgeving). Brie-
ven onder nr. mei 3 bureau van dit blad.

Welke besch. Heer (36-42 jaar) wil
kennismaken met jonge vrouw? Brieven
onder nr. mei 5 bureau van dit blad.

FRANSE ARDENNEN. Holl. vak'oord
„Val d'Or”, 8 dagen f 88,— incl. reis en
pension, juni f 83,—. Ook camping en
kampeerreizen. Pl. Muidergracht 35¹,
Amsterdam, tel. 746807.

VREDESACTIE

Radicaal Pacifistisch Maandblad

onder redactie van Dr. W. J. JONG en H. KUYSTEN

Administratie-adres: Postbus 246, Rotterdam

Postgiro 445129 • Abonnementsprijs f 5,— per jaar

Niet alleen de kerkelijken hebben
hun wezenverzorging

De Weezenkas

Vereniging tot opvoeding en verzor-
ging op humanistische grondslag

neemt op zich de verzorging van de
wezen der buitenkerkelijken

Sluit U daarom aan bij deze vereniging

Inlichtingen omtrent lidmaatschap
bij de Secretaris J. de Leeuw,
Herengracht 62, Amsterdam-C.

ZOMERSCHOOL 20-25 JULI

De Zomerschool van de Humanistische Stichting „Socrates” wordt dit jaar gehouden in de
gebouwen van de Internationale School voor Wijsbegeerte te Amersfoort, in een prachtige
omgeving van bos en hei.

Onderwerp: **Kernproblemen van het Humanisme**

Inleiders: Prof. Dr. LIBBE VAN DER WAL, Prof. Dr. GARMT STUIVELING, e.a.

Algemene leiding: Drs. J. H. P. COLPA

Aanvang: maandag 20 juli te 17.30 uur

Einde: zaterdag 25 juli te 14.00 uur

Kosten: f 59,— incl. volledig pension en f 12,— zonder pension

HUMANISTISCHE STICHTING „SOCRATES”
OUDEGRACHT 152 - UTRECHT